

mgr Ilona Daria Dyktyńska

Streszczenie rozprawy doktorskiej pod tytułem:

Młodsza linia Sołtyków w XVIII wieku – kariery polityczne i majątkowe

Celem niniejszej rozprawy doktorskiej jest ukazanie pozycji młodszej linii rodziny Sołtyków w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej oraz Małopolsce, szczególnie w województwach sandomierskim i krakowskim, z którymi związani byli przedstawiciele tej linii rodu. Intencją autorki było zaprezentowanie osiągniętej przez rodzinę pozycji społecznej i majątkowej, poprzez ukazanie karier poszczególnych członków rodziny, ich zaplecza finansowego oraz wzajemnych stosunków panujących pomiędzy nimi, a także ukazanie pozycji Sołtyków wśród osiemnastowiecznej *braci szlacheckiej*. Celem dysertacji jest zaprezentowanie jak najbardziej kompletnego obrazu. Autorka, w toku badań, przeszledziła historię rodziny, od jej pojawienia się na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów na początku wieku siedemnastego, poprzez etapy budowania karier starszej linii rodu i uzyskiwania pozycji społecznej jej przedstawicieli, aż po szczegółowe odtworzenie karier linii młodszej. Nakreśliła drogę awansu poczynając od Michała Aleksandra Sołtyka, protoplasty młodszej linii, poprzez jego synów, a na ich dzieciach kończąc. Kluczowym celem jest także udokumentowanie wsparcia, jakie uzyskiwali mniej zapobiegliwi członkowie rodziny, od tych mających mocniejszą pozycję społeczną czy finansową.

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów, dwóch aneksów. Pierwszy z nich jest drzewem genealogicznym rodziny. Drugi zbiorem portretów rodziny Sołtyków znajdujących się w Muzeum Narodowym w Kielcach, wzbogacony ich opisami. Pracę wieńczy bibliografia. Rozdziały skonstruowano według kryterium chronologiczno – problemowego. Taka konstrukcja jest tu najbardziej uzasadniona merytorycznie oraz czytelna, pozwala bowiem prześledzić losy rodziny od czasu pojawienia się jej na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego, do końca XVIII wieku oraz ukazać wzajemny wpływ członków rodziny na kariery innych i odnieść je do wydarzeń historycznych mających miejsce w tym czasie.

W rozdziale pierwszym omówiono w jakich okolicznościach Sołtykowie pojawili się w Rzeczypospolitej, kto zapoczątkował polską linię rodu, jaką mieli pozycję po osiedleniu się w Wielkim Księstwie Litewskim. Zaprezentowane zostały w nim losy dwóch przedstawicieli bojarskiej rodziny, którzy pod wpływem opowiedzenia się w 1610 roku po stronie króla

Zygmunta III i wsparcia idei ulokowania królewicza Władysława na tronie carskim, musieli uciekać z Wielkiego Księstwa Moskiewskiego. Osiedlili się wówczas w Wielkim Księstwie Litewskim, pod protekcją polskich władców, którzy w ten sposób uratowali ich od śmierci. Uciekinierzy, w zamian za swą postawę, otrzymali nabytki terytorialne, głównie na terenie Smoleńszczyzny i Siewierszczyzny. Hojne nadania królewskie umożliwiły im rozpoczęcie życia w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Choć z dala od własnej ojczyzny, używając już nazwiska *Sołtyk*, poprzez małżeństwa ze szlachtą litewską, uzyskanie indygenatu, zasymilowali się z nową ojczyzną – rozpoczęli zabieganie o polskie urzędy.

W rozdziale drugim pracy, autorka starała się ukazać drogę przedstawicieli starszej linii rodziny do awansu społecznego i majątkowego na terenie Rzeczypospolitej. Rozdział poświęcony jest wybranym przedstawicielom linii starszej rodu, którzy osiągnęli wysoki status społeczno – majątkowy oraz ich wpływowi na kariery innych członków rodziny, w tym przedstawicieli linii młodszej. W drugim i kolejnych rozdziałach, autorka starała się ukazać poszczególne osoby według następującego schematu: wykształcenie, piastowane urzędy, działalność polityczna i społeczna, rodzina, majątek.

Rozdział trzeci pracy w całości poświęcony jest protoplaście linii młodszej rodziny, kasztelanowi sandomierskiemu Michałowi Aleksandrowi Sołtykowi. Pierwsza część rozdziału poświęcona została działalności publicznej. Ukazana została w nim ścieżka kariery Michała Aleksandra Sołtyka oraz sposób dochodzenia do zajmowanych urzędów i godności. Ponadto autorka prześledziła zaangażowanie kasztelana w życie polityczne województwa sandomierskiego, jego udział w sejmikach wojewódzkich, sympatie polityczne oraz działania wykonywane na ich rzecz, ukazując je w szerszym kontekście politycznym podczas rządów Wettynów w Rzeczypospolitej. Omówiony został także wpływ innych członków rodziny na karierę kasztelana. Druga część rozdziału poświęcona została sprawom majątkowym. Autorka starała się ukazać stan majątkowy Michała Aleksandra oraz okoliczności nabywania lub zbywania posiadanych dóbr. Omówiono tu także stosunki, jakie łączyły Michała Aleksandra z dziećmi i dwiema żonami, wzajemne sympatie oraz zależności, a także konflikty, jakie panowały w tej rodzinie i skutkowały w późniejszych jej relacjach.

Rozdział czwarty pracy ukazuje przywódcę młodszej linii rodziny, wojewodzie sandomierskiemu Maciejowi Sołtykowi. Zgodnie z przyjętym schematem konstrukcyjnym, pierwsza jego część poświęcona została karierze politycznej kasztelana sandomierskiego, a później wojewody – Macieja Sołtyka. Bogate źródła pozwoliły dość szczegółowo omówić działalność publiczną Macieja, od czasów młodości, poprzez karierę w wojsku, wreszcie karierę urzędniczą. Dzięki zachowanym dokumentom w Archiwum Macieja Sołtyka, licznej

korrespondencji oraz laudom sejmikowym województwa sandomierskiego autorka starała się ukazać sposób, w jaki budował swoją pozycję społeczną i polityczną. Jak z pospolitego uczestnika sejmiku sandomierskiego stał się bliskim współpracownikiem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego i forsował jego politykę w województwie sandomierskim. Wykazano także stosunek Macieja Sołtyka do wszystkich najważniejszych wydarzeń politycznych, jakie miały miejsce za jego życia. W drugiej części rozdziału omówiony został stan posiadania wojewody sandomierskiego, a także sposób gromadzenia dóbr oraz problemy finansowe z jakimi się borykał na przestrzeni lat. Ukazano najbliższą rodzinę Macieja Sołtyka i panujące w niej relacje. Omówiono także wpływ wojewody sandomierskiego na kariery innych członków rodziny. To, dzięki jego doskonałym kontaktom z królem, udało mu się uzyskać intratne urzędy dla wielu członków młodszej linii rodu.

W ostatnim, piątym, rozdziale pracy, przedstawione zostały drogi karier pozostałych członków młodszej linii rodziny Sołtyków w XVIII wieku. W podziale na kariery świeckie i duchowne. Wśród nich kariery dwóch braci Macieja Sołtyka: Józefa i Tomasza, którzy przez całe swoje życie pozostawali w cieniu wojewody sandomierskiego, a także ścieżki karier duchownych pozostałych dwóch braci – Ignacego i Jacka, wsparte protekcją biskupa Kajetana Ignacego Sołtyka. Sołtykowie jako miejsce na realizację swoich ambicji wybrali zakon jezuitów i paulinów, osiągając w nich wysokie pozycje społeczne. Ignacy został prepozytem szczepanowskim, kanonikiem krakowskim oraz infułatem klimontowskim. Z kolei Jacek, który przybrał w zakonie imię Kajetan, został definitorem w zarządzie generalnym zakonu i przeorem w domu zakonnym w Beszowej, gdzie funkcję tę sprawował do końca życia. W dalszej części rozdziału omówione zostały wyróżniające się kariery reprezentantów młodszej linii rodu.

W zakończeniu autorka dokonała podsumowania stanu wiedzy na temat historii rodziny oraz jej działalności na terenie Rzeczypospolitej. Sołtykowie do połowy XVIII wieku korzystali ze wsparcia przewódców obozów magnackich, często zmieniając protektorów. W czasach stanisławowskich, większość przedstawicieli linii młodszej rodziny, reprezentowała prokrólewskie sympatie i popierała działania króla, co owocowało kolejnymi awansami dla rodziny. Nieliczni jednak, z nich wybili się ponad działania wojewódzkie i mogli poszczycić się *karierą* na skalę kraju.

Dyktando